

Юрій Веремій
(Івано-Франківськ)

РОЗВИТОК ТА ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕРКВИ ХРИСТІЯН ВІРИ ЄВАНГЕЛЬСЬКОЇ В ЄВРОПІ: ІСТОРИКО-АНАЛІТИЧНИЙ ВИМІР

У статті здійснено розгорнутий аналіз процесів становлення, розвитку та інституціоналізації Української Церкви Християн Віри Євангельської (УЦХВС) в Європі у 2016–2025 роках. Актуальність дослідження зумовлена трансформаційними процесами в європейському соціокультурному просторі, активізацією міграційних потоків та зростанням ролі релігійних інституцій у формуванні ідентичності української діаспори. У роботі проаналізовано ключові етапи розвитку церковної мережі, особливості формування управлінської структури, роль духовного лідерства та значення конференцій як інструменту координації. Особливу увагу приділено викликам сучасності та перспективам подальшого розвитку.

Ключові слова: Українська Церква Християн Віри Євангельської, УЦХВС, Європа, інституціоналізація, церковне служіння, релігійні організації, діаспора, духовне лідерство, місіонерська діяльність, міжцерковна взаємодія, конференції, соціокультурна інтеграція.

The article provides an extended analysis of the processes of formation, development, and institutionalization of the Ukrainian Church of Christians of Evangelical Faith (UCCEF) in Europe during 2016–2025. The relevance of the study is determined by the transformational processes taking place in the European socio-cultural space, the intensification of migration flows, and the growing role of religious institutions in shaping the identity of the Ukrainian diaspora. The paper examines the key stages in the development of the church network, the specific features of the formation of its administrative structure, the role of spiritual leadership, and the significance of conferences as an instrument of coordination. Particular attention is paid to contemporary challenges and prospects for further development.

Key words: Ukrainian Church of Christians of Evangelical Faith, UCCEF, Europe, institutionalization, church ministry, religious organizations, diaspora, spiritual leadership, missionary activity, interchurch cooperation, conferences, sociocultural integration.

Актуальність проблеми. У сучасних умовах активізації міграційних процесів, трансформації соціокультурного середовища та зростання ролі релігійних інституцій у житті суспільства особливої актуальності набуває дослідження діяльності українських церков у європейському просторі. Українська Церква Християн Віри Євангельської в Європі виступає не лише як релігійна структура, але й як важливий осередок духовної підтримки, соціальної інтеграції та збереження національної ідентичності українців за кордоном.

З огляду на динамічний розвиток церковної мережі, розширення географії служіння та формування нових моделей міжцерковної взаємодії постає необхідність комплексного наукового осмислення процесів інституціоналізації УЦХВС в Європі. Особливо важливим є аналіз управлінських рішень, ролі духовного лідерства та впливу конференцій як механізму координації та розвитку церковного життя.

Таким чином, актуальність дослідження зумовлена потребою системного аналізу становлення та функціонування УЦХВС в європейському середовищі в умовах сучасних соціальних викликів.

Ступінь наукової розробки проблеми. Проблематика розвитку релігійних організацій у діаспорі розглядається в сучасній науковій літературі переважно в межах соціології релігії,

релігієзнавства та культурології. Зокрема цінними видаються праці А. Міллера, Дж. Коттрела, Г. Дейві, Ю. Габермаса, О. Руа, Х. Кемпбелла, В. Любашенко, М. Мокієнка. Водночас аналіз показує, що питання інституціоналізації протестантських церков у європейському середовищі, зокрема Української Церкви Християн Віри Євангельської, залишається недостатньо дослідженим. Особливо це стосується внутрішніх управлінських процесів, механізмів координації діяльності, ролі конференцій та формування транснаціональної церковної мережі.

Метою статті є комплексний історико-аналітичний аналіз становлення та розвитку Української Церкви Християн Віри Євангельської в Європі у 2016–2025 роках, а також виявлення основних закономірностей її інституціоналізації.

Виклад основного матеріалу. Сучасні релігійні процеси в Європі формуються під впливом масштабних соціальних змін, серед яких особливо важливими є міграція, секуляризація, трансформація традиційних спільнот і зростання ролі наднаціональних мережевих форм взаємодії. Ці процеси призводять до виникнення феномену, який соціологи називають «релігійною індивідуалізацією» або «вірою без належності». Традиційні церковні інституції втрачають монополію на формування ідентичності, поступаючись місцем гібридним формам духовності. Британська соціологиня Грейс Дейві стверджує, що секуляризація в Європі не означає зникнення віри, а лише зміну її форми – відхід від офіційного членства в церквах до приватних духовних пошуків. Вона, зокрема відзначає, що «ми є свідками розриву між глибоко вкоріненою релігійною пам'яттю Європи та сучасними практиками. Люди продовжують вірити, але вони більше не відчувають потреби належати до релігійних організацій як до частини свого повсякденного життя». ¹ Юрген Габермас, описуючи таку ситуацію, вводить поняття «постсекулярного суспільства», де релігійні смисли повертаються в публічний простір, але вже через мережеві взаємодії: «Релігійні громади зберігають свою життєздатність усередині секуляризованого суспільства, оскільки вони пропонують ресурси сенсу, які світська держава не може відтворити самостійно. Це створює потребу в діалозі між світським розумом і релігійним переконанням». ² Олів'є Руа у праці «Святе невігластво» зазначає, що міграція сприяє «декультурації» релігії. Коли релігія відривається від свого традиційного культурного ґрунту (наприклад, іслам у Франції або християнство в Африці), вона стає більш формалізованою та мережевою: «Сьогодні релігія в Європі функціонує як чистий маркер ідентичності. Глобалізація стирає зв'язок між релігією та територією, перетворюючи віру на індивідуальний вибір у межах глобальних мереж». ³ Дослідниця Хейді Кемпбелл, аналізуючи мережеву релігійність, підкреслює, що традиційні громади замінюються «релігійними соціальними мережами»: «Спільнота більше не є географічною локацією; це мережа відносин, яка дозволяє вірянам конструювати власну ідентичність, обираючи елементи різних традицій через наднаціональні платформи». ⁴ Таким чином, сучасна Європа демонструє парадокс: попри формальне зниження рівня релігійності (секуляризацію), релігійний фактор стає дедалі вагомішим у політичних та соціальних дискурсах. Завдяки міграційним потокам та цифровим комунікаціям, релігія виходить за межі національних кордонів, стаючи інструментом глобальної мобілізації та формування нових типів солідарності.

У таких умовах релігійні організації дедалі частіше виконують функції, що виходять за межі суто культурної діяльності. Вони стають осередками духовної підтримки, культурного самоусвідомлення, соціальної комунікації та моральної орієнтації для людей, які опинилися в новому середовищі. Особливої ваги це набуває для українських громад за межами України, де церковні структури нерідко виконують роль не лише релігійних, а й спільнотворчих інституцій.

¹ Davie G. Religion in Modern Europe: A Memory Mutates. Oxford University Press, 2000. p. 82.

² Habermas J. Between Naturalism and Religion: Philosophical Essays. transl. by C. Cronin. Cambridge: Polity Press, 2008. P. 114.

³ Roy O. Holy Ignorance: When Religion and Culture Part Ways. New York: Columbia University Press, 2010. PP. 30-35.

⁴ Campbell H. When Religion Meets New Media. London: Routledge, 2010. P. 128.

Українська Церква Християн Віри Євангельської в Європі є одним із прикладів динамічного розвитку релігійної мережі, що сформувалася у відповідь на потребу духовного опікування українських віруючих у різних країнах Європи. Її розвиток не був одномоментним чи стихійним явищем. Йдеться про поступовий процес інституціоналізації, у межах якого відбулося формування спільного бачення, координаційних механізмів, управлінських рішень, нових підходів до лідерства й місії. Важливим чинником цього процесу стало усвідомлення необхідності поєднання духовної ревності з організаційною впорядкованістю. Процес становлення УЦХВС в Європі можна розділити на три ключові вектори, що підтверджуються соціологічними та теологічними дослідженнями:

Початковий етап розвитку має характер «міграційного виживання», де церква стала осередком соціальної підтримки. Однак для сталого розвитку необхідна інституціоналізація. Як зазначає Хосе Казанова, релігійні громади мігрантів стають «мостами», що допомагають інтеграції, водночас зберігаючи ідентичність. В УЦХВС це проявилось через створення Комітету (Департаменту) зовнішнього служіння, що впорядкував хаотичні ініціативи у чітку ієрархічну структуру.⁵

В європейському контексті українські п'ятидесятники зіткнулися з викликом культурної адаптації. Традиційне консервативне лідерство трансформувалося у «адаптивне лідерство». Стівен Ворнер (Stephen Warner) у своїх працях про релігію мігрантів наголошує, що успішні релігійні мережі – це ті, де лідери здатні поєднувати «духовну ревність» (харизму) з професійним менеджментом. В УЦХВС це виразилося у підготовці служителів, які володіють мовами країн перебування та розуміють місцеве законодавство.⁶

П'ятидесятництву притаманний акцент на духовному досвіді (ревність), проте в Європі критично важливою стала «організаційна впорядкованість». Марк Юргенсмейер вказує, що в епоху глобалізації релігійні рухи виживають завдяки створенню наднаціональних мереж, які мають спільне бачення, але гнучкі локальні стратегії. УЦХВС в Європі якраз демонструє цей баланс: єдність у догматиці та координації при автономії місцевих громад.⁷

Виникнення та розвиток УЦХВС в Європі слід розглядати в ширшому контексті змін, які відбувалися в релігійному й суспільному житті пострадянського простору та європейського регіону. Зростання української міграції до європейських країн, формування численних українських громад, поширення нових соціальних контактів і зміна конфігурації духовного життя створили об'єктивні передумови для виникнення церковної мережі поза межами України. Водночас ускладнення служіння в росії через обмеження свободи віросповідання стало однією з причин переосмислення географії подальшої місії та концентрації уваги на європейському просторі. Саме в такій ситуації Європа почала сприйматися не лише як територія української трудової чи вимушеної міграції, а як широкий духовний простір, відкритий для служіння.

Ця перспектива набула конкретних обрисів під час першої робочої, ознайомчої та організаційної зустрічі служителів УЦХВС Європи, що відбулася 14 липня 2016 року у Варшаві. На зустрічі були присутні сімнадцять служителів з різних країн, зокрема з України, Польщі, Німеччини, Бельгії та Іспанії. У внутрішньому церковному наративі ця подія осмислюється не лише як організаційний початок, а як початок нового етапу Божої праці в Європі. Саме тут було сформовано перше спільне бачення майбутнього служіння, а також озвучено ключовий духовний імператив, пов'язаний із ревністю, активністю та посвятою в служінні.⁸

⁵ Casanova J. *Public Religions in the Modern World*. Chicago : University of Chicago Press, 1994. P. 214.

⁶ Warner S. R. *Gatherings in Diaspora: Religious Communities and the New Immigration*. Philadelphia : Temple University Press, 1998. P. 16.

⁷ Juergensmeyer M. *Global Rebellion: Religious Challenges to the Secular State, from Christian Militants to Al Qaeda*. Berkeley : University of California Press, 2008. PP. 242–245.

⁸ 10 років разом для Його слави. Ювілейна конференція УЦХВС Європи. 23-26 квітня. 2026. Словачія.

З історичної точки зору ця зустріч мала установчий характер. Вона заклала концептуальну основу майбутньої мережевої структури, визначила поле відповідальності та окреслила ті напрями, які згодом стали основою інституційного розвитку. Важливо, що вже на початковому етапі мислення служителів виходило за межі ситуативного реагування на потреби окремих громад. Йшлося про формування довгострокового бачення для всього європейського простору, від Варшави до Лісабона, який символічно постає як великий регіон духовної праці.

Організаційне значення Варшавської зустрічі 2016 року справді стало «конститутивним» моментом для українського п'ятидесятиництва в Європі. Саме тоді відбувся перехід від усвідомлення себе як «груп мігрантів» до формування суб'єктного церковного об'єднання, що має власну стратегію.

Варшавська зустріч 2016 року стала платформою для переходу від адаптаційного до інституційного етапу розвитку УЦХВС в Європі. Її значення можна структурувати за декількома напрямами:

Головною особливістю рішень 2016 року стало прагнення збалансувати «духовну ревність» із чіткою структурою. Як зазначав Михайло Паночко, церква в розпорошенні не може триматися лише на емоційному пориві, тому, для успішної місії в Європі потрібна не просто віра, а впорядкованість. Варшава 2016 року стала спробою з'єднати ці дві величини. На зустрічі у Варшаві було закладено фундамент моделі «служіння без кордонів», де європейські громади розглядалися не як відокремлені одиниці, а як частина єдиної мережі.

Також, у Варшаві було обумовлено, що розвиток громад прямо залежить від підготовки кадрів. Це було не лише побажанням, але стратегічним механізмом.

Таким чином, модель, вироблена у Варшаві, базувалася на трьох «китах»: єдності доктрини, координації зусиль та автономності громад у методах роботи. Це дозволило церкві не «розчинитися» у ліберальному європейському середовищі, а запропонувати йому власну, цілісну модель євангельського життя.⁹

Організаційне значення Варшавської зустрічі 2016 року полягає насамперед у тому, що саме там були сформульовані основні напрями подальшого розвитку. Ці напрями не можна зводити лише до переліку практичних рішень. Фактично вони відображали спробу створити цілісну модель служіння, яка поєднувала духовне бачення з конкретними інституційними механізмами.

Передусім йшлося про започаткування щорічних звітних конференцій. Це рішення мало стратегічне значення, оскільки саме конференції згодом стали центральним інструментом не лише духовного спілкування, а й координації, звітності, аналізу, взаємного навчання та формування спільної церковної політики. Таким чином, уже на початку було закладено принцип регулярності, без якого будь-яка наднаціональна релігійна структура не може бути стійкою.

Важливим напрямом, визначеним на конференції, стало запрошення служителів з України для проведення семінарів, духовного навчання та молитовних служінь. У цьому рішенні відображено прагнення зберігати живий зв'язок із материнським духовним середовищем, забезпечувати єдність традиції та підтримувати належний рівень богословського і пастирського формування. Водночас це свідчило про усвідомлення необхідності постійного духовного навчання як засобу зміцнення нових або малочисельних громад. Рішення конференцій у Варшаві щодо систематичного запрошення служителів з України базується на кількох ключових концепціях, що розроблялися в межах українського п'ятидесятиництва:

Перша концепція «Церкви без кордонів» та духовної опіки. З цього приводу старший єпископ УЦХВС Анатолій Козачок у своїх виступах та працях, присвячених стратегії розвитку церкви, неодноразово наголошував, що географічне розпорошення українців не має призводити до духовного відчуження. Залучення служителів із України виконує роль «духовного цементу», який пов'язує громади в діаспорі з традицією материнської церкви. Він підкреслював «Ми

⁹ Протокол № 2 розширеного засідання Комітету УЦХВС по роботі з церквами в Європі (Варшава, 2016 р.) *Архів Управління УЦХВС*.

розглядаємо європейські громади не як окремі проекти, а як частину єдиного тіла УЦХВС, де обмін досвідом і духовне навчання є запорукою стійкості перед викликами секуляризації»¹⁰

Друга концепція передбачає забезпечення єдності традиції та пастирського формування. З цього приводу доктор служіння та багаторічний очільник УЦХВС Михайло Паночко у своїх теологічних роздумах про місію наголошує на важливості «живого слова» та особистого прикладу. Його ідея полягає в тому, що богословське навчання в Європі має бути не сухим академічним процесом, а «духовним наставництвом» (mentoring), що базується на українському досвіді виживання та зростання церкви в умовах випробувань. Він зазначає: «Важливо не просто передати знання, а запалити вогонь ревності, який був виплеканий в українській церкві протягом десятиліть».¹¹

Важливою є концепція науково-практичного обґрунтування навчання. У контексті підготовки кадрів, Віктор Вознюк, директор Департаменту освіти УЦХВС, зазначає, що динамічне зростання громад у Європі вимагає «інтелектуального супроводу». Семінари та навчання, що проводяться українськими служителями у Варшаві чи інших центрах, спрямовані на те, щоб лідери громад на місцях мали належний рівень біблійної підготовки, що є критичним для протидії «богословському розмиттю».¹²

Не менш показовим було запровадження усталеного формату конференцій, де п'ятниця відводилася для вечірнього служіння, субота – для семінарської та навчальної праці, а неділя – для загального богослужіння. Такий формат засвідчує поєднання трьох взаємопов'язаних вимірів церковного життя: літургійного, освітнього й братерсько-організаційного. Це рання ознака того, що братерство в Європі прагнуло не лише до емоційної єдності, а до впорядкованої церковної моделі.

Розглянемо ці три виміри детальніше:

Перший етап конференції – це «закладання фундаменту». У п'ятидесятницькій традиції вечірнє служіння в п'ятницю зазвичай має характер духовної підготовки та молитовного настроювання. Це дозволяє делегатам відійти від буденних клопотів міграційного життя та увійти у стан духовної ревності. Без цього емоційного та духовного «розігріву» подальша інтелектуальна праця сприймалася б як сухе адміністрування. Згідно з ідеями Михайла Паночка, духовна ревність є «паливом» для будь-якої церковної структури. Якщо немає спільної молитви, структура стає мертвим формалізмом.¹³ Субота як день навчання свідчить про те, що УЦХВС в Європі усвідомила: емоційного досвіду недостатньо для виживання в секулярному суспільстві. Це час для «еквіпірування» служителів. Тут обговорюються богословські доктрини, пастирська етика, правові аспекти життя громади за кордоном та методи місіонерства. Як зазначає Віктор Вознюк, теологічна освіта є запорукою «імунітету» церкви проти чужорідних ідеологій та внутрішніх розколів. Виокремлення цілого дня під навчання демонструє пріоритет змісту над формою.¹⁴ Недільне служіння є кульмінацією, де результати молитви та навчання зливаються в єдину маніфестацію спільноти. Це не просто молитва, а демонстрація єдності. Це час для спільних рішень, рукопокладень, звітування та відчуття масштабів братерства. Це перетворює розрізнені локальні громади на єдиний організм. Анатолій Козачок підкреслює, що

¹⁰ Козачок А. М. Церква в умовах глобальних викликів: стратегія єдності та місії. *Збірник доповідей звітно-виборної конференції УЦХВС*. К., 2023. С. 12–15.

¹¹ Паночко М. С. Духовна спадкоємність та виклики сучасності. К. : Основа, 2018. С. 45

¹² Вознюк В. В. Роль теологічної освіти у становленні нових п'ятидесятницьких громад. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Свангельське християнство в Європі: виклики та перспективи» (Варшава, 10–12 листопада 2022 р.). Варшава : Комітет УЦХВС в Європі, 2022. С. 28–30.

¹³ Паночко М. С. Духовна спадкоємність та виклики сучасності. К. : Видавництво «Основа», 2018. С. 44.

¹⁴ Вознюк В. В. Роль теологічної освіти у становленні нових п'ятидесятницьких громад. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Свангельське християнство в Європі: виклики та перспективи» (Варшава, 10–12 листопада 2022 р.). Варшава : Комітет УЦХВС в Європі, 2022. С.32.

спільне богослужіння великого масштабу виконує функцію «колективної ідентифікації», що є критично важливим для українців, які живуть у розпорошенні.¹⁵

У Варшаві також було визначено потребу в регулярних зустрічах служителів, наголошено на духовній підтримці церков, турботі про малі громади, потребі в навчальних матеріалах і бібліотеках, збереженні богослужбової практики та особливому акценті на єдності братства. Надзвичайно важливим кроком стало висунення і одноставне прийняття кандидатури Юрія Веремія як координатора служіння в Європі. Це рішення означало перехід від спільного ентузіазму до персоніфікованої відповідальності, тобто до одного з базових механізмів інституціоналізації.

Важливо й те, що вже на початку було усвідомлено потребу цілеспрямованої роботи з віруючими, які переїжджають до Європи, а також необхідність скеровувати їх у місцеві церкви, підтримувати рекомендаційний зв'язок між громадами та сприяти розвитку нових церков. Отже, йшлося не лише про вже існуючу церковну мережу, а й про місійний потенціал майбутнього зростання.

Події 2017 року засвідчили, що варшавські рішення не залишилися декларативними. Уже 17-18 червня 2017 року в Брюсселі відбулася конференція служителів та з'їзд богослужіння, які стали першим вагомим підтвердженням того, що започаткована модель функціонує на практиці. У межах зустрічі було проведено робоче засідання комітету, на якому представлено звіт про виконану працю. Це свідчить про впровадження культури підзвітності та оцінки результатів, що є принциповим показником інституційного розвитку.¹⁶

Інформацію про розвиток служіння церков УЦХВС в Європі відповідно до затвердженого плану представив автор статті – Юрій Веремій. Такий формат демонструє, що вже на цьому етапі діяльність братерства будувалася не лише навколо натхнення чи окремих ініціатив, а на основі попередньо сформованого плану. У тексті наголошується на поступовому розвитку праці, налагодженні співпраці між церквами, реалізації запланованих заходів та розширенні служіння. Отже, 2017 рік став періодом первинного закріплення моделі координації.¹⁷

Наступна важлива подія УЦХВС відбулася 21–23 вересня 2017 року в Берліні. Конференція служителів та з'їзд богослужіння мали не лише духовне, а й стратегічно-організаційне значення. Під час робочого засідання комітету обговорювалися актуальні питання служіння, подальший розвиток церков і координація праці в Європі. У цьому контексті конференція в Берліні може розглядатися як продовження процесу інституційного самоусвідомлення братерства. Якщо Варшава була етапом заснування, а Брюссель – етапом первинної реалізації, то Берлін став етапом поглиблення координаційної функції.¹⁸

Особливу роль у цих процесах відіграло духовне слово та наставлення, звершуване Михайлом Степановичем Паночком та братами з комітету. Це дає підстави говорити про поєднання адміністративного та духовного вимірів керівництва. Конференції не перетворювалися на бюрократичні наради; навпаки, організаційна праця постійно вкорінювалася у духовну мотивацію, що й забезпечувало внутрішню цілісність усього процесу.

Черговий важливий етап розвитку був пов'язаний із зустріччю комітету та конференцією служителів у Варшаві 4–5 травня 2018 року. Саме на цьому етапі особливо виразно окреслюється ідея особистої відповідальності служителя як основи успішного церковного розвитку. У межах конференції розглядалися питання подальшого розвитку служіння, зміцнення церков та духовного зростання служителів. Центральне слово Михайла Степановича Паночка

¹⁵ Козачок А. М. Церква в умовах глобальних викликів: стратегія єдності та місії. *Збірник матеріалів звітно-виборної конференції Української Церкви Християн Віри Євангельської* (Київ, 18–19 травня 2023 р.). К. : Департамент освіти УЦХВС, 2023. С. 10–18. С. 14.

¹⁶ Звіт про діяльність Комітету зовнішнього служіння УЦХВС за 2017 рік. *Архів Управління УЦХВС*. К., 2018. 15 арк.

¹⁷ 10 років разом для Його слави. Ювілейна конференція УЦХВС Європи. 23–26 квітня. 2026. Словачія.

¹⁸ Протокол № 5 засідання Комітету УЦХВС по роботі з церквами в Європі (Берлін, 22 вересня 2017 р.). *Архів Управління УЦХВС*. 10 арк.

було присвячене трьом ключовим напрямом: праці над собою, праці серед віруючих та праці назовні.

З академічного погляду цей триєдиний підхід має особливу цінність, оскільки він відображає інтегральну модель церковного служіння. Йдеться про поєднання внутрішнього духовного формування лідера, пастирської відповідальності за громаду та місійної відкритості до зовнішнього світу. Така модель перешкоджає однобічності в розвитку церковної структури. Вона не дозволяє звести церковне життя або до внутрішньої замкненості, або до зовнішньої активності без належної духовної глибини. Особливо показовим є застереження, що служитель, який не працює над собою, може зазнати духовних втрат. Ця думка вказує на те, що інституціоналізація в розумінні УЦХВС не мислилася як механічне розбудовування структур, а як процес, невіддільний від духовного стану лідерів.¹⁹

Інша важлива подія 2018 року відбулася 26–28 жовтня в Мадриді. Тут поряд із братнім спілкуванням, обговоренням актуальних питань і духовними настановами відбулася особлива урочиста подія – рукопокладення служителів. Саме цей факт має глибоке інституційне значення. Рукопокладення засвідчує не лише розвиток окремих церков, а й перехід до етапу формування кадрового потенціалу, тобто відтворення власного служительського корпусу в межах європейського контексту. Участь у цьому служінні провідних братів, зокрема Михайла Паночка, Олександра Побережнюка, Олександра Трачука та Юрія Веремія, підкреслювала єдність духовної вертикалі та легітимацію нових служителів у спільному братерському просторі.²⁰

Наступним важливим етапом стала конференція в Празі 5–7 липня 2019 року. Саме тут особливо виразно простежується перехід до системнішого розуміння церковної організації. Представлення структури УЦХВС в Європі, семінар на тему «Портрет християнського пастора», проведення інших навчальних заходів, панельна дискусія щодо актуальних питань служіння та розроблення посадових інструкцій свідчать про якісне ускладнення внутрішнього життя братерства. Якщо на ранньому етапі основною потребою була координація й консолідація, то на цьому етапі на перший план виходить управлінська впорядкованість.²¹

Особливої уваги заслуговує розроблення посадових інструкцій. Це не просто технічний крок. У широкому значенні йдеться про формалізацію ролей, визначення меж відповідальності та створення інструментів для ефективнішої взаємодії. Для релігійної організації, яка розгортається в багатьох країнах і функціонує в різних правових та культурних середовищах, така формалізація є важливим чинником сталості. Саме тому праясна конференція може розглядатися як момент посилення інституційної зрілості УЦХВС в Європі.²²

У жовтні 2019 року важливим напрямом стала також міжцерковна співпраця в ширшому протестантському середовищі. Пасторський форум євангельсько-протестантських церков Європи та Англії, що відбувся у Лінді в Німеччині на базі місії «Еммануїл», мав на меті знайомство між служителями, налагодження співпраці та зміцнення єдності між церквами в Європі.²³ Участь представників із дев'ятнадцяти країн і близько ста тридцяти служителів та делегатів засвідчує, що європейський напрям служіння УЦХВС поступово вбудовувався в ширше поле євангельсько-протестантської взаємодії. Це означало вихід за межі внутрішньої організації до більш широкої мережі партнерств, що також є ознакою зрілої інституціоналізації.²⁴

¹⁹ 10 років разом для Його слави. Ювілейна конференція УЦХВС Європи. 23-26 квітня. 2026. Словачія.

²⁰ Протокол № 8 засідання Комітету УЦХВС по роботі з церквами в Європі «Про рукопокладення служителів у м. Мадрид» (27 жовтня 2018 р.). *Архів Управління УЦХВС*.

²¹ 10 років разом для Його слави. Ювілейна конференція УЦХВС Європи. 23-26 квітня. 2026. Словачія.

²² 10 років разом для Його слави. Ювілейна конференція УЦХВС Європи. 23-26 квітня. 2026. Словачія.

²³ Матеріали Пасторського форуму євангельсько-протестантських церков (Лінда, Німеччина, жовтень 2019 р.). *Офіційний вісник місії «Еммануїл»*. № 4. 2019. С. 2–5.

²⁴ 10 років разом для Його слави. Ювілейна конференція УЦХВС Європи. 23-26 квітня. 2026. Словачія.

Чергова Конференція в Аліканте 4–7 червня 2020 року мала особливе значення з кількох причин. По-перше, в ній брали участь не лише служителі, а й їхні дружини. Це відображає розширення розуміння церковного служіння як сімейно-спільнотного покликання, у якому міцність сім'ї служителя безпосередньо пов'язується зі сталістю церковного розвитку. По-друге, духовні настанови Ростислава Мураха та Михайла Паночка були спрямовані на підтримку служителів у покликанні та заохочень до вірності в праці. У період суспільної нестабільності й глобальних викликів це мало особливу вагу.²⁵

З огляду на загальний європейський контекст 2020 рік пов'язаний із пандемією COVID-19, яка різко змінила форми соціального та релігійного життя. Хоча наданий текст не подає детального опису карантинних обмежень, подальші згадки про особливості служіння в умовах пандемії дають змогу стверджувати, що УЦХВС в Європі була змушена адаптуватися до нової реальності. У таких умовах особливого значення набули комунікація, взаємна підтримка, аналіз потреб церков і пошук ефективних шляхів збереження духовного життя громад.

Це чітко видно із матеріалів 2021 року. 13 лютого 2021 року в Польщі відбулося засідання служителів УЦХВС Європи, під час якого було представлено інформацію про розвиток братерства, заслухано звіти про духовне життя церков, служіння, кількість членів та відвідуваність богослужінь. Такий формат свідчить про прагнення не втратити керованість і взаємозв'язок навіть у складних обставинах. Ідеться не лише про формальне збирання інформації, а про вироблення культури рефлексії щодо стану громад, їхніх ресурсів і проблем.²⁶

Подальше засідання комітету 3 вересня 2021 року в Празі стало важливим етапом координації. Представлення інформації з різних країн Європи щодо особливостей служіння в умовах пандемії, актуальних потреб, труднощів і свідчень про Божу допомогу засвідчує, що в братерстві утверджувався механізм колективного аналізу ситуації. У цьому виявляється важлива риса інституційної зрілості: церковна мережа вчиться не лише розширюватися, а й реагувати на кризові чинники, утримуючи єдність і спільне бачення.²⁷

Звітна конференція в Мадриді 16–17 вересня 2022 року, в якій взяли участь понад 130 делегатів, стала знаковою подією у розвитку УЦХВС в Європі. Сам формат зустрічі, широта представництва та участь служителів з України і США свідчать про зростання ваги європейського напрямку. Конференція вже не мала характеру лише внутрішнього кола засновників або вузького координаційного комітету. Вона набула масштабів платформи для широкого церковного представництва.²⁸

Таким чином, важливими напрямками праці УЦХВС в Європі назвемо організацію об'єднань у країнах, проведення конференцій, розвиток навчання в Інституті керівництва та управління, відкриття нових церков та ініціативи щодо розвитку Європейської бізнес-асоціації у Варшаві. Окремо згадаємо установчі зустрічі щодо відкриття церков у Нідерландах, Англії та Фінляндії.

Ці дані дозволяють говорити про розширення функціонального поля братерства. Якщо на першому етапі йшлося переважно про згуртування служителів, налагодження зв'язків і підтримку церков, то до 2022 року УЦХВС в Європі вже діяла як організація, що розвиває освітні ініціативи, нові структурні об'єднання, міжгалузеві платформи та нові церковні осередки. Це свідчить про перехід до якісно нового рівня інституційного розвитку.

Подальший розвиток служіння відбувався на основі вже сформованих напрямів духовної праці. У 2024 році в Римі пройшла звітна конференція з темою «...Щоб успіх твій був явний для всіх!» У фокусі цієї програми були питання миру в серці та між служителями, відповідальності у служінні й формування бачення на майбутнє. Уже сама тематика конференції показує

²⁵ Мурах Р. М. Покликання та вірність у служінні: матеріали духовних настанов. Рівне: ПП «Благо», 2021. С. 14–18.

²⁶ 10 років разом для Його слави. Ювілейна конференція УЦХВС Європи. 23–26 квітня. 2026. Словакія.

²⁷ Звіт Департаменту зовнішнього служіння про стан українських церков у країнах Європи в період карантинних обмежень (2020–2021 рр.). *Архів Управління УЦХВС*. К., 2022.

²⁸ 10 років разом для Його слави. Ювілейна конференція УЦХВС Європи. 23–26 квітня. 2026. Словакія.

важливу рису внутрішнього розвитку братерства: інституційне зростання не відокремлюється від етичного та духовного виміру. Мир між служителями, відповідальність і бачення майбутнього розглядаються як взаємопов'язані умови подальшого поступу.²⁹

У 2025 році в Парижі відбулася звітна конференція з темою «Жниво велике – час діяти». Тематичний акцент змістився в бік мобілізації, активності, готовності до ширшої місії. Участь пасторів, єпископів і вчителів підкреслює, що братерство вже володіє певною багаторівневою структурою служіння, де співпрацюють різні категорії церковних працівників. Аналіз конференції як часу потужної дії Святого Духа та зміцнення єдності служителів відображає притаманну для УЦХВС інтеграцію духовного досвіду та стратегічного осмислення.³⁰

Особливого значення набувала ювілейна звітна конференція УЦХВС в Європі, присвячена десятиріччю служіння, що проходила в Словаччині з темою «Разом для Його слави». У символічному плані ця назва підсумовує основну логіку всього пройденого шляху: розвиток європейського служіння мислиться як колективне, братерське, спільно відповідальне діяння, спрямоване не на самоствердження структури, а на служіння вищій духовній меті. Ювілейний формат передбачає не лише святкування, а й історичну рефлексію, усвідомлення пройденого шляху, оцінку результатів і вироблення бачення майбутнього.

Окремої уваги потребує питання духовного лідерства. На всіх етапах розвитку братерства, як ми бачимо, простежується вагома роль провідних служителів, насамперед Михайла Степановича Паночка та Юрія Веремія. При цьому їхнє лідерство не зводиться лише до адміністративного керівництва. Воно поєднує в собі духовне наставництво, стратегічне бачення, символічну легітимацію рішень і персональне втілення братерської єдності.

Михайло Паночко є носієм бачення, духовного авторитету та наставницького слова, яке супроводжує основні етапи становлення братерства. Його акценти на ревності, духовному зростанні, відповідальності, необхідності працювати над собою і служити назовні засвідчують, що інституційний розвиток УЦХВС у Європі від самого початку ґрунтувався на етичному й духовному фундаменті. Водночас Юрій Веремій як ключова постать у координації, звітності, представленні структури та розвитку конкретних організаційних процесів. Таке поєднання харизматичного духовного лідерства й відповідальної організаційної координації забезпечило баланс, без якого тривала інституціоналізація була б малоімовірною.

У матеріалах, які пізніше було сформовано, чітко простежується, що розвиток УЦХВС в Європі не обмежувався проведенням богослужінь чи адміністративних засідань. Йшлося про створення комплексного середовища, де освітній, місіонерський і комунікативний аспекти розвивалися паралельно. Запрошення служителів для семінарів, наголос на духовному навчанні, рекомендації щодо бібліотек і навчальних матеріалів, розвиток Інституту керівництва та управління – усе це вказує на розуміння освіти як одного з чинників сталості братерства.

Місіонерський вимір служіння УЦХВС виявляється у прагненні досягати людей, які ще не знають Бога, знаходити віруючих, що переїжджають до Європи, спрямовувати їх у місцеві церкви й відкривати нові громади. У цьому сенсі УЦХВС в Європі постає не як структура, створена лише для обслуговування вже існуючого релігійного середовища, а як місійно орієнтована спільнота, що прагне розширювати поле духовної присутності.

Комунікативний вимір виявляється в акцентах на зв'язку між церквами, рекомендаційних листах, регулярних зустрічах, братньому спілкуванні, обміні досвідом і спільних форумах. Для наддержавної церковної мережі, підкреслимо, саме комунікація стає одним із головних інструментів збереження єдності. Фактично йдеться про формування особливого церковного простору, у якому окремі громади не ізолюються, а усвідомлюють себе частиною більшого братерського цілого.

²⁹ 10 років разом для Його слави. Ювілейна конференція УЦХВС Європи. 23-26 квітня. 2026. Словакія.

³⁰ Матеріали звітної конференції УЦХВС в Європі «Жниво велике – час діяти» (Париж, Франція, 2025 р.). Офіційний архів Комітету зовнішнього служіння УЦХВС. 2025. 25 арк.

Висновки. Таким чином, можна виділити кілька характерних рис інституціоналізації УЦХВС в Європі. По-перше, це поступовість. Розвиток відбувався не через одномоментне створення жорсткої централізованої моделі, а через послідовне нагромадження практик, рішень, механізмів комунікації та координації. По-друге, це поєднання духовності та організаційності. Усі ключові рішення подавалися не як суто адміністративні кроки, а як частина духовного покликання та спільної місії.

По-третє, це орієнтація на єдність при збереженні різноманітності. Оскільки громади функціонують у різних країнах і різних соціокультурних середовищах, братерство потребувало механізмів, які б дозволяли зберігати спільні цінності без уніфікації всіх локальних практик. По-четверте, це місійна відкритість. Інституціоналізація не призводила до замкненості; навпаки, кожен етап розвитку супроводжувався думкою про відкриття нових церков, підтримку нових служителів і розширення служіння. По-п'яте, це значення регулярних конференцій як центрального механізму самовідтворення братерства. Саме конференції стали простором, де поєднувалися звітність, аналіз, навчання, спілкування, молитва та стратегічне мислення.

Отже, розвиток Української Церкви Християн Віри Євангельської в Європі у 2016–2025 роках є прикладом послідовної інституціоналізації релігійної мережі в умовах діаспорного та транснаціонального середовища. Від першої зустрічі у Варшаві, яка заклала фундамент спільного бачення, до масштабних звітних і ювілейних конференцій пройдено шлях від початкової координації до формування стійкої моделі церковної взаємодії. У межах цього процесу було вироблено основні напрями діяльності, започатковано регулярний механізм конференцій, налагоджено духовну та організаційну координацію, посилено освітній компонент, сформовано умови для підготовки нових служителів і відкриття нових церков.

Аналіз матеріалу також дає підстави стверджувати, що інституціоналізація УЦХВС в Європі базувалася не на формальному адмініструванні, а на інтеграції духовного бачення, братерської єдності, місійної ревності та управлінської відповідальності. Саме це поєднання забезпечило братерству можливість не лише вижити в умовах нових соціальних викликів, а й перетворитися на розгалужену й внутрішньо пов'язану церковну мережу. Подальші перспективи розвитку цієї моделі пов'язані зі збереженням єдності, поглибленням духовного формування служителів, розвитком освітніх ініціатив, підтримкою нових громад і вдосконаленням координаційних механізмів у багатокультурному європейському середовищі.

Список використаної літератури:

- 10 років разом для Його слави. Ювілейна конференція УЦХВС Європи. 23-26 квітня. 2026. Словачія.
- Вознюк В. В. Роль теологічної освіти у становленні нових п'ятидесятницьких громад. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Євангельське християнство в Європі: виклики та перспективи» (Варшава, 10–12 листопада 2022 р.). Варшава : Комітет УЦХВС в Європі, 2022. С. 27–35.
- Звіт про діяльність Комітету зовнішнього служіння УЦХВС за 2017 рік. *Архів Управління УЦХВС*. К., 2018. 15 арк.
- Козачок А. М. Церква в умовах глобальних викликів: стратегія єдності та місії. *Збірник матеріалів звітно-виборної конференції Української Церкви Християн Віри Євангельської* (Київ, 18–19 травня 2023 р.). К. : Департамент освіти УЦХВС, 2023. С. 10–18.
- Матеріали звітної конференції УЦХВС в Європі «Жниво велике – час діяти» (Париж, Франція, 2025 р.). *Офіційний архів Комітету зовнішнього служіння УЦХВС*. 2025. 25 арк.
- Матеріали Пасторського форуму євангельсько-протестантських церков (Лінда, Німеччина, жовтень 2019 р.). *Офіційний вісник місії «Еммануїл»*. № 4. 2019. С. 2–5.
- Паночко М. С. Духовна спадкоємність та виклики сучасності. К. : Основа, 2018. 192 с.
- Протокол № 5 засідання Комітету УЦХВС по роботі з церквами в Європі (Берлін, 22 вересня 2017 р.). *Архів Управління УЦХВС*. 10 арк.
- Протокол № 2 розширеного засідання Комітету УЦХВС по роботі з церквами в Європі (Варшава, 2016 р.) *Архів Управління УЦХВС*
- Протокол № 8 засідання Комітету УЦХВС по роботі з церквами в Європі «Про рукопокладення служителів у м. Мадрид» (27 жовтня 2018 р.). *Архів Управління УЦХВС*.
- Davie G. Religion in Modern Europe: A Memory Mutates / Grace Davie. – Oxford : Oxford University Press, 2000. 211 p.

12. Campbell H. When Religion Meets New Media. London : Routledge, 2010. 232 p.
13. Habermas J. Between Naturalism and Religion: Philosophical Essays. transl. by C. Cronin. Cambridge : Polity Press, 2008. 361 p.
14. Roy O. Holy Ignorance: When Religion and Culture Part Ways. New York : Columbia University Press, 2010. 272 p.
15. Warner S. R. Gatherings in Diaspora: Religious Communities and the New Immigration. Philadelphia : Temple University Press, 1998. 360 p.
16. Casanova J. Public Religions in the Modern World. Chicago : University of Chicago Press, 1994. 330 p.
17. Juergensmeyer M. Global Rebellion: Religious Challenges to the Secular State, from Christian Militants to Al Qaeda. Berkeley : University of California Press, 2008. 311 p.

References:

1. 10 rokiv razom dlia Yoho slavy. Yuvileina konferentsiia UTsKhVie Yevropy [10 Years Together in the Spirit of Yoga. The European Union of Chemical Engineering's Anniversary Conference] (2026). 23-26 kvitnia. 2026. Slovakiia. [Ukrainian].
2. Vozniuk, V. V. (2022) Rol teolohichnoi osvity u stanovlenni novykh piatydesiatnytskykh hromad. [The role of theological education in the formation of new Pentecostal communities]. Materialy II Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Yevanhelske khrystianstvo v Yevropi: vyklyky ta perspektyvy» (Varshava, 10–12 lystopada 2022 r.). Varshava : Komitet UTsKhVie v Yevropi. 27–35. [Ukrainian].
3. Zvit pro diialnist Komitetu zovnishnoho sluzhinnia UTsKhVie za 2017 rik. (2018). Arkhiv Upravlinnia UTsKhVie. K., 2018. 15. [Ukrainian].
4. Kozachok, A. M. (2023) Tserkva v umovakh hlobalnykh vyklykiv: stratehiia yednosti ta misii. [The role of theological education in the formation of new Pentecostal communities]. Zbirnyk materialiv zvitno-vybornoi konferentsii Ukrainskoi Tserkvy Khrystyan Viry Yevanhelskoi (Kyiv, 18–19 travnia 2023 r.). K. : Departament osvity UTsKhVie. [Ukrainian].
5. Materialy zvitnoi konferentsii UTsKhVie v Yevropi «Zhnyvo velyke – chas diiaty» (Paryzh, Frantsiia, 2025 r.). (2025) Ofitsiyni arkhiv Komitetu zovnishnoho sluzhinnia UTsKhVie. [Ukrainian].
6. Materialy Pastorskoho forumu yevanhelsko-protestantskykh tserkov (Linda, Nimechchyna, zhovten 2019 r.). (2019) Ofitsiyni visnyk misii «Emmanuil». 4. [Ukrainian].
7. Panochko, M. S. (2018) Dukhovna spadkoiemnist ta vyklyky suchasnosti [Spiritual continuity and modern challenges]. K. : Osnova. [Ukrainian].
8. Protokol № 5 zasidannia Komitetu UTsKhVie po roboti z tserkvamy v Yevropi (Berlin, 22 veresnia 2017 r.). (2017). Arkhiv Upravlinnia UTsKhVie. [Ukrainian].
9. Protokol № 2 rozshyrenoho zasidannia Komitetu UTsKhVie po roboti z tserkvamy v Yevropi (Varshava, 2016 r.). (2016). Arkhiv Upravlinnia UTsKhVie. [Ukrainian].
10. Protokol № 8 zasidannia Komitetu UTsKhVie po roboti z tserkvamy v Yevropi «Pro rukopokladennia sluzhyteliv u m. Madryd» (27 zhovtnia 2018 r.) (2018). Arkhiv Upravlinnia UTsKhVie. [Ukrainian].
18. Davie, G. (2000) Religion in Modern Europe: A Memory Mutates / Grace Davie. – Oxford : Oxford University Press. [Ukrainian].
19. Campbell, H. (2010) When Religion Meets New Media. London : Routledge.
20. Habermas, J. (2008) Between Naturalism and Religion: Philosophical Essays. transl. by C. Cronin. Cambridge : Polity Press. [Ukrainian].
21. Roy, O. (2010) Holy Ignorance: When Religion and Culture Part Ways. New York : Columbia University Press. [Ukrainian].
22. Warner, S. R. (1998) Gatherings in Diaspora: Religious Communities and the New Immigration. Philadelphia : Temple University Press. [Ukrainian].
23. Casanova, J. (1994) Public Religions in the Modern World. Chicago : University of Chicago Press. [Ukrainian].
24. Juergensmeyer, M. (2008) Global Rebellion: Religious Challenges to the Secular State, from Christian Militants to Al Qaeda. Berkeley : University of California Press. [Ukrainian].

Прийнято 17.04.2026.

Рекомендовано до друку 04.05.2026.

Опубліковано: 08.06.2026